

примечательно тем, что Симин Данешвар находит много близкого себе в личности А.П. Чехова: это сочетание интеллигентности, хорошего воспитания и образованности со свободой выражения и тонким юмором. Симин Данешвар много заимствует из творческого метода А.П. Чехова, осуществляет художественный перевод его лучших произведений на персидский язык, но не ограничивается этим – она также делает переложение его «Душечки», перенеся действие рассказа в современный Иран.

Выводы и перспективы. Таким образом, русская литература, в первую очередь творчество А.П. Чехова, оказало прямое влияние на творчество Симин Данешвар. Перспективы исследования заключаются в том, что влияние русской литературы может проявиться и в других произведениях Симин Данешвар. Перспективно также исследование западноевропейского влияния на ее творчество.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Данешвар С.* Враги. – Тегеран, 1973. – 207 с.; 2. Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. – Т. 2 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007; 3. *Чехов А.П.* Душечка // Чехов А.П. Собрание сочинений в двенадцати томах. – М.: Государственное издательство художественной литературы, 1956. – Т. 8. – С. 351-363; 4. *Яхьяпур М., Карими-Мотаххар Дж., Эсмаили С.* А.П. Чехов и С. Данешвар: к вопросу о влиянии // Литературная классика: аспекты исследования. – 2010. – Вып. 8. – С. 115-120; 5. *Daneshvar S.* Suvashon. – М: «Tehran», 1969. – 305 с.

Науменко Н.В (Київ, Україна)

Рустикальні мотиви російськомовної лірики Леоніда Глібова та Івана Тургенєва

Мета цієї статті – ствердити подібність романтичного світобачення у виданій 1847 р. так званій рустикальній (селянській) російськомовній поезії Леоніда Глібова й Івана Тургенєва. Показано, що лейтмотиви, привнесені до образної структури їх віршів із романтизму (образи природи, ночі, самотності, суму), створюють неповторну сільську картину в «медитативних» творах Глібова та «мисливській» ліриці Тургенєва.

Ключові слова: *поезія XIX сторіччя, романтизм, твори Л. Глібова й І. Тургенєва, село, природа, версифікація, символ.*

Цель данной статьи – утвердить сходство романтического мировидения в так называемой «рустикальной» (деревенской) русскоязычной поэзии Леонида Глибова и Ивана Тургенева, вышедшей в свет в 1847 г. Показано, что лейтмотивы, привнесенные в образную структуру их стихотворений из романтизма (образы природы, ночи, одиночества, печали), создают неповторимую сельскую картину в «медитативных» произведениях Глибова и «охотничьей» лирике Тургенева.

Ключевые слова: *поэзия XIX века, романтизм, произведения Л. Глибова и И. Тургенева, деревня, природа, версификация, символ.*

The main purpose of this article is to claim the similarity of romantic visions in so-called 'rustic' Russian-language poetry by Leonid Hlibov and Ivan Turgenev, published in 1847. There was shown that the leading motifs brought into the imagery structure of the analyzed poems from romanticism (particularly, images of nature, night, loneliness, sadness) made up the unique country-side pictures in 'meditative' Hlibov's and 'hunt-oriented' Turgenev's verses.

Key words: *the 19th century poetry, romanticism, works by L. Hlibov and I. Turgenev, village, nature, versification, symbol.*

Село – це феномен духовності, який формується упродовж тисячоліть і зумовлюється характером взаємин із середовищем, зокрема ставленням до природи й стосунками між людьми [10, 11]. Природа з давніх-давен накладає відбиток на всі форми буття та світорозуміння людини, яка виростає в сільському середовищі.

Життя села породило інтерес до словесного втілення краєвидів, побутових сценоч і портретів. Ще Іван Огієнко у «Дохристиянських віруваннях українського народу» виводив етимологію слова «село» від давньослов'янської лексеми, яка означала «поле, місце для сівби, засіву», а отже – утверджував працю як споконвічний чинник сільського буття. Відтак у світовій літературі в різний час виникає декілька взаємопов'язаних течій: «георгіки» – ліро-епічні твори, присвячені сільським роботам (рослинництву, виноградарству, тваринництву, бджільництву), неквапливому сільському життю; «ідилії», «буколіки», «еклоги», «пасторалі» («пастурели») – поетичні описи пастушого побуту. Часто подібні твори компонуються в цикли та збірки відповідно до зміни пір року, включаючи до своєї структури не лише віршовані розповіді про сільськогосподарські роботи, а й пейзажні замальовки, філософські роздуми, медитації.

Ігор Качуровський у всьому комплексі поезій, пов'язаних із селом, виокремлює жанри рустикальної (власне сільської) та хуторної лірики. Цю останню визначено як «лірику культурної людини, закинутаї в глушину, в безлюддя, кудись найдалі від звичайного міського, дрібно-метушливого життя» [9, 250].

Рустикальна поезія є одним із концептуальних складників слов'янської літератури доби романтизму. У сільському довіллі закладено широкий простір для «символобачення», що його В. Пахаренко визнає найхарактернішою рисою романтизму [13, 178]. Митець-романтик розглядає навколишній світ і намагається показати його як складну систему символів, таким чином проникаючи у «світ у собі», показуючи надматеріальну сутність буття [13, 180].

Євген Маланюк у щоденниках 1938 р. писав: «Перша книга поета якби містить в собі його судьбу». Якщо зважати на те, що саме з першої книги надрукованих поезій починали свій творчий шлях письменники, які надалі зреалізувалися в інших літературних родах, то цікаво спроеціювати цитовану фразу на юнацьку російськомовну збіорчку «Стихотворения Леонида Глебова», порівнюючи її з циклом «Деревня» Івана Тургенєва. Важливо те, що опубліковано їх одночасно – 1847 року.

Отже, **мета нашої роботи** – на основі порівняльного прочитання

тургенівського циклу поезій «Деревня» та рустикально забарвлених творів зі збірки «Стихотворення Леоніда Глебова» утвердити їх ключовими явищами у становленні індивідуального стилю поетів, установити спільність образотворення в контексті романтичного світобачення.

Преамбулою до нашого дослідження можуть стати слова Дмитра Мережковського про І. Тургенева: «Природа – це царица, де він ніколи не зраджує себе. Як поет вірить у надприродне життя природи! Як цей скептик ХІХ століття уміє дивитися на неї дитячими очима! Він володіє таємницями мови, які несподівано і неминуче, хоч би де ми були, хоч би що відчували, викликають у нас чарівність природи з ясністю галюцинації... Говорячи про природу, Тургенєв завжди уміє знайти сполучення слів... які раптом змінюються, робляться новими, щойно вперше вимовленими й неждано близькими серцю: вони справляють на душу дію владну, чудотворну, як справжні поетичні заклинання: не можна їм противитися, не можна відразу не побачити того, що поет хоче нам показати [11].

Без сумніву, ці влучні метафоричні вислови відомого поета-символіста стосувалися передусім *прозового* письма, *прозових* описів російської природи. Упродовж тривалого періоду проза Тургенева відтіняла його перші віршові проби пера, які сьогодні являють непересічне явище у царині слов'янської рустикальної лірики. «Тургенєв передусім поет, і в цьому – його чарівливість» [16, 5-6], – писав А. Рождєстєв у датованому 1908 р. нарисі, приуроченому до двадцять п'ятих роковин від дня смерті письменника.

С.М. Степняк-Кравчинський справедливо зауважив: «Чому Тургенєв почав пробувати сили в поезії, пояснити неважко. Йому хотілося висловити все, що вирувало у його молодій свідомості, і він скористався для цього найпопулярнішою на той час літературною формою» [див. 6, 265]. З точки зору П. Пустовойта, вразливим місцем лірики Тургенева є те, що він «у своїх романтичних творах... ще не досяг тієї короткої та єдино необхідної форми, яка могла б передати глибинну сутність філософської свідомості» [15, 65].

Однак, без сумніву, можна визнати тургенівські поезії циклу «Деревня» концептуальним етапом формування індивідуального стилю його белетристики. Недарма Лев Толстой засвідчував майстерність Тургенева в описах природи такими словами: «Після нього рука не підіймається торкатися цього предмета» [див. 1, 153].

З іншого боку, чимало критиків – М. Петров, Б. Гур'єв, Б. Деркач, І. Пільгук засвідчували незрілий, наслідувальний характер «Стихотворений» Леоніда Глебова, визначаючи їхніми прототекстами твори Пушкіна, Лермонтова, Кольцова, Жуковського [див. 3, 75; 4, 75; 14, 440]. Водночас, беручи до уваги вік автора (13 років) і відтак визначаючи неминучість наслідування, варто по-новому прочитати його твори, зокрема у вимірі романтичної стильової парадигми та пов'язаної з нею тематики – природи, ночі, зміни пір року, сільського усамітненого життя.

У «Деревне» Іван Тургенєв уперше, на думку дослідників [12, 321; 15, 374; 17, 9], поєднує російський пейзаж та картини побуту російських селян.

Зокрема, вже перший вірш «Люблю я вечером к деревне подъезжать...» синтезує поетику різних жанрів натурфілософської та рустикальної лірики. Ідилії – у почуттях ліричного героя:

Стоишь и слушаешь – и грудь упоена
Блаженством безмятежной лени...
Георгіки – у показі праці селян:
...предаться сам готов
Их бедному простому быту...
Идет к колодезю старуха за водой,
Высокий шест скрипит и гнется; чередой
Подходят лошади к корыту...

Імпресіоністичного, сенсорно відчутного сільського крайобразу – у фінальній строфі-секстині:

Та степь – конца ей нет – раскинулась, лежит...
Струистый ветерок бежит, не пробежит...
Земля томится, небо млеет...
И леса длинного подернутся бока
Багрянцем золотым, и ропщет он слегка,
И утихает, и синее... [18].

Написана 1849 року однойменна поезія Л. Глібова репрезентує, на противагу цитованому творові, жанрову матрицю ліричної медитації. Деякі деталі сільського краєвиду спільні з архітвормом Тургенєва (луг, ліс, церква, вечір), однак із них компонується пейзаж суто елегійний, за І. Качуровським – «хуторний», у який вписана одна-єдина постать – ліричний герой:

Сижу один я у окна. Далеко
Деревня скучная виднеет под горой,
Роскошный луг раскинулся широко
И лес угрюмый, темный и немой,
Чугунный крест на церкви небольшой... [2]

Тим часом як коло людських фігур у тургенєвському пейзажі значно ширше: мужики, бабуся, проїжджий, дівчина, пастухи, візники. Обидва твори можна окреслити як інваріанти ліричного інтермеццо, проте якщо персонаж Тургенєва черпає натхнення у спілкуванні з людьми, спостереженні за їхньою працею, то персонаж Глібова – у спогадах: «Тебя, мой друг, я вспомнил здесь. Случайно / Я занесен сюда капризной судьбой...» Поширений «пушкінський» апелятив «мой друг», як видно із подальших рядків, адресовано коханій колись жінці: «Где ж ты теперь? Далеко / И занята совсем другой мечтой...».

Три з дев'яти поезій «Деревни» Тургенєва присвячено полюванню. Можна сказати, що у цьому полюванні для мисливця важила не стільки дичина, скільки спілкування з природою та людьми, подив від потаємного життя звірів і птахів. Це виявляється в елегійних дистихах другого за порядком вірша, про мисливську семантику якого свідчить лише назва «На охоте – летом»:

Жарко, мучительно жарко... но лес недалеко зеленый:
С пыльных, безводных полей дружно туда мы спешим...
Ласково приняли нас изумрудные, свежие тени;
Тихо взыграли кругом, тихо на мягкой траве
Шепчут приветные речи прозрачные, легкие листья...
Иволга звонко кричит, словно дивится гостям [18].

Зміст вірша дає змогу твердити, що йдеться тут не стільки про саме полювання, скільки про відпочинок після нього: «*Стынет на жарком лице едкая влага труда*». Атмосфера завершеної важкої праці витворюється через анжамбемани, що наближають гекзаметричний ритм вірша до вільного; через поетичну градацію іменників-символів спокою та пов'язаних із ними дієслів:

Бархатный манит нас мох...
Зову противиться в нас нет ни желанья, ни сил...
 ...стихают горячие волны
 Крови; машет на нас темными маками сон...
 ...взор наблюдает недолго
Мелких букашек и мух, их суетливую жизнь...

Подібну атмосферу спочинку створює Л. Глібов у вірші «Вечер в деревне» – пейзажній мініатюрі, динамічність якої полягає у чергуванні зорових та слухових образів:

На небе звездочка блестит, (зоровий)
На поле перепел кричит, (слуховий)
И вербы тесною толпою
Стоят поникнув над рекою. (зоровий)
Невдалеке шумит поток, (слуховий)
В степи мелькает огонек... (зоровий)

Нанизування крайобразних деталей підводить до фінальної фігури недовомленості, містичний зміст якої приховано у приблизній римі: «Кругом все тихо и **спокойно**, / Душе легко, душе **привольно...**» – імітації мовлення людини, яка засинає.

У синкретичному за жанровою семантикою творі І. Тургенєва «Дед» романтична атмосфера осіннього лісу також контрастує з містичним мотивом – зустріччю ліричного оповідача з приви́дом діда, за життя завзятого мисливця:

Вчера, в лесу, пришлось мне
 Увидеть призрак деда...
 Сидел он на лихом коне
 И восклицал: победа!
 И радостно глядел чудак
 Из-под мохнатой шапки...
 А в тороках висел русак
 И грустно свесил лапки.
 И рог стремянного звучал
 Так страстно, так уныло...[18]

В. Жирмунський звертає увагу на такий важливий графічний аспект тургенєвського письма, як використання так званої «ліричної трикрапки» [7, 71] – переривання окремих синтаксичних періодів, внутрішньо сполучених фігурою паралелізму. Трикрапки, розсіяні по всій поезії – у середині або наприкінці рядка, – позначають, відповідно до задуму автора, не лише емоційно-виразну паузу, а й правлять за інтонаційний знак, який зумовлює манеру інтонування: пом'якшення динамічних відтінків і різких мелодичних підвищень чи знижень тону; м'який, ліричний тембр голосу тощо. Це явище прикметне як у попередньо цитованій, так і в наступній поезії:

...дайте ружье мне! седлайте коня!
Вот он... по членам его благородным
Ветер промчался дыханьем холодным,

Ржет он и шею сгибает дугой... [«Перед охотой». 18].

«Лірична трикрапка» як інтонаційний знак характерна й для рустикальних віршів Л. Глібова, однак нею інтонуються найчастіше завершення періоду, від чого загальна тональність твору позбавляється уривчастості (подібно до тургенєвської), але виразно відбиває динамічні відтінки поетового почуття:

Я был судьбой ее так сильно озабочен...

Я не могу забыть невинных тех речей:

«Да, я люблю деревню очень-очень...»

Мне было жаль ее, как радости моей,

Как грубою рукой отрезанную розу... [2]

Для стилю перших проб пера Леоніда Глібова (як, власне, і для Тургенєва) характерне ставлення до природи як головної образотворчої складової вірша. Міметичний спосіб художнього інтерпретування природи поєднується у його ранній ліриці з виражальним принципом, виявленим у паралелізмі, симультанізмі, контрастах і алегоріях. У ряді творів, присвячених селу, психологічний паралелізм через моноримне за версифікаційним ладом нанизування деталей набуває містичної інтонації:

[Луна], из-за гор выступаая,

Лучами сады серебрит

И, гордо на небе сияя,

В прозрачную речку глядит

(відбитий у воді місяць – прихована метафора дзеркала);

От дневных трудов отдыхая,

Кругом все затихло и спит;

Лишь уток на озере стая,

Качаясь на волнах, кричит [«Летняя ночь». 2].

«Осінь» вбачається продовженням «Літньої ночі», однак якісно відмінна від неї за строфоподілом. Розмежування катренів надає цій поезії жанрової семантики стансів, унаслідок чого сільський пейзаж виступає симультанним поєднанням чотирьох картин – ліс і степ (перший катрен), сад (другий), луг (третій), поле і небо (четвертий). «Елегійний тип психологічно-асоціативного пейзажу» [7, 29] – саме такий, яким він зчаста постає в осінній ліриці, – виводить романтичне «символобачення» молодого Глібова, його посилену увагу до деталей на рівень своєрідного «протосимволізму»:

Луга не пестреют цветами,

Хоть плещет холодный ручей;

Не ходит пастух со стадами,

С подругой-свирелью своей [2].

Мінорний настрої поезії зумовлено не лише добором образів, а й версифікаційним вирішенням – «романсовим» тристопним амфібрахієм (як і в «Літній ночі»), однотонним чергуванням граматичних рим (*настала – в лесах – опала – в полях; завяли – садов – перестали – ветров*). Без сумніву, така композиція для 13-річного автора була спробою – хай і не зовсім оригінальною – знайти адекватний ритм для передачі вражень від сільської осені. Набагато старший у ті роки І. Тургенєв утілює цей хронотоп у поширеній за часів романтизму формі – елегійному дистиху:

... Осень настала давно; ее прощальные ласки
Часто милее душе первых улыбок весны.
Бурые сучья раскинула липа, береза
Вся золотая стоит; тополь один еще свеж –
Также дрожит и шумит и тихо блестит, серебристый;
Но побагровел давно дуба могучего лист...

[«Кроткие льются лучи...». 18]

Митрофан Довгалецький у «Саду поетичному» наголошував на обов'язковості поєднання в елегії сумних і «радісних, бажаних» речей, прилучаючи до останніх «урочисті обітниці, похвали, привітання, настанови, зневагу, любов і все, що тільки здатний видумати людський розум» [5, 193-194]. Відтак наведене положення закріплювало тематичну різноманітність барокової, а згодом – і романтичної елегії; крім того, вона мала містити «гостре» закінчення, що наблизило її до віршової новели.

У сьомій поезії тургенєвської «Деревни» села як такого не видно; місцем дії є навколишній ліс. Однак природа у Тургенєва вельми розмаїта, і можна було б до всіх звуків і кольорів, утілених у поетичному слові, «знайти живі паралелі в людських характерах, які створювалися завдяки зустрічам із живими людьми» [12, 328] під час перебування письменника у селі. Це та сама «тургенєвська світлотінь», за метафоричним визначенням І. Новикова, яка являє контраст не лише «між згасанням однієї доби й настанням іншої» [див. 12, 330], а й між буттям людини та буттям довкілля. «Урочиста обітниця, похвала, привітання, любов» як жанрові риси елегії, за Довгалецьким, мають за символічні відповідники у вірші Тургенєва образи осінніх дерев, введені у стан поетичної градації, а «світлотінь» через образ природи-художника реалізується в різко емоційному Wendepunkt'і:

В тронутом сердце звучит грустное слово: прости! [18]

Надалі мотив прощання в «Деревне» (поезія дев'ята, «Первый снег») переноситься у хронотоп зими:

Так! пора мне с тобою расстаться, степная деревня!

Крыш не увижу твоих, мягким одетых ковром,

Струек волнистого дыма на небе холодном и синем,

Белых холмов и полей, грозных и темных лесов,

де вже виникає низка бінарних опозицій «село – місто», «дружба-ворожнеча», що їх можна трактувати як «горизонт очікування» прозового твору:

...Зовет меня город далекий:

Хочется встретить опять старых врагов и друзей [18].

Цикл Тургенєва являє складне поліметричне ціле – секстини чергуються з елегійними дистихами, астрофічні олександрини – із подібними до східних бейтів двовіршами. Зміна строфічної форми, пришвидшення або уповільнення темпу, поява то римованого, то білого вірша повсякчас зумовлені переминами настрою ліричного героя, емоційним наповненням його розповіді. Порівняно з тургенєвськими, глібовськи рустикальні вірші лаконічніші й простіші за формою. Леонід Глібов репрезентує суто учнівські способи версифікації: нескладну строфічну та метричну будову, переважно граматичні рими – прямий наслідок типового для початківців «навчання у класиків».

Вочевидь, це спричинилося до критичного присуду Б. Деркача: зображення природи у віршах Глібова близьке пасторальній ліриці російських поетів доби класицизму, чії твори нагадували «ідеалізовані малюнки без свіжих яскравих барв» [4, 75]. Однак нині цей критичний пассаж видається не вельми коректним, якщо зважати на версифікаційний і образний лад ліричної мініатюри «Весна»:

Пришла весна. Как сладостно
Глядеть на белый свет!
И птички все как радостно
Поют весне привет!.. [2]

Звертають на себе увагу рідкісні для тогочасної поезії дактилічні рими у непарних ямбічних рядах і «сміливі» приблизні співзвуччя – «огромные – зеленые», «скромные – проворные», «благодарнее – свободнее». За формою ця поезія подібна до написаної у зрілі роки «Журби» (порівняймо: «*Стоить гора высокая, / Попід горою гай. / Зелений гай густесенький, / Неначе справді рай...*»). Піднесену інтонацію у «Весні» витримано від першого до останнього слова, й тому на перший погляд вона видається незавершеною – їй бракує потужного емоційного акорду-антитези, якою завершується хрестоматійний пісенний текст: «*А молодість... не вернется, / Не вернется вона!*» Та навряд чи можна ставити на карб молодому поетові одноманітність інтонації, якщо вірш загалом викликає позитивні відчуття:

И воздух благодарнее,
И день тогда светлей,
Тогда дышать свободнее
И мыслить веселей! [2].

На завершення зазначимо, що символіка села (будинок, церква, поле), символічна дія (полювання) – для І. Тургенева або недіяння (роздуми) – для Л. Глібова, символічне трактування подій сільського буття – усі ці чинники романтичного осягнення світу у «Стихотворениях» Леоніда Глібова та «Деревне» Івана Тургенева стають виявом ідей планетарного масштабу, явлених у подальших віршових і прозових творах. Чітко окреслений хронотоп – село – розгортається до рівня міфоетерального – осмислення взаємин людини зі своїм минулим і майбутнім, Землі зі Всесвітом, макрокосмосу довкілля з мікрокосмосом внутрішнього світу.

Поглядом на село як першооснову буття, особливо актуальним на початку ХХІ століття, зумовлюється науковий і читацький інтерес до творів, пов'язаних із селом, намагання осягнути поетику сільського життя в різних її вимірах – так, як його бачили автори, і так, як воно уявляється нашим сучасникам. Відчуття прекрасного дозволяє кожному з нас по-новому побачити красу осіннього лісу, відчуті азарт полювання або атмосферу філософських роздумів про буття, – і завдяки цьому по-новому оприятити огієнківську семантику «села» як «поля» для засіву добірним зерном духовності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гинзбург Л.Г. Занимательное литературоведение / Лидия Гинзбург, Евгения

Кононова. – М.: Гелиос АРВ, 2003. – 384 с.; 2. *Глібов Л.І.* Російські вірші [Електронний ресурс] / Леонід Глібов. – Режим доступу: http://ukrlit.org/Hlibov_Leonid_Ivanovych/; 3. *Гур'єв Б.М.* Леонід Глібов / Борис Гур'єв. – К.: Дніпро, 1965. – 99 с. – (Літературний портрет); 4. *Деркач Б.А.* Леонід Глібов: життя і творчість / Борис Деркач. – К.: Дніпро, 1982. – 252 с.; 5. *Довгалевський М.* Поетика: Сад поетичний / Митрофан Довгалевський; пер. з лат. І. Маслюка, передм. І. Іваньо. – К.: Мистецтво, 1973. – 435 с. – (Пам'ятки естетичної думки); 6. *И.С. Тургенев.* Новые материалы и исследования / под ред. В.Р. Щербины (глав. ред.), Д.Д. Благого, А.С. Бушмина и др. – Т. 76. – М.: Наука, 1967. – 791 с.; 7. *Жирмунский В.М.* Поэтика русской поэзии / Виктор Жирмунский. – СПб.: Азбука-классика, 2001. – 496 с.; 8. *Камінчук О.А.* Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ століть: монографія / Ольга Камінчук. – К.: Пед. преса, 2009. – 352 с.; 9. *Качуровський І.В.* Генерика і архітектоніка: у 2-х кн. – Кн. 2 / Ігор Качуровський. – К.: Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2008. – 376 с.; 10. *Кононенко П.П.* Село в українській літературі: літературно-критичний нарис / Петро Кононенко. – К.: Рад. письменник, 1984. – 344 с.; 11. *Мережковский Д.С.* О причинах упадка и о новых течениях современной русской литературы [Электронный ресурс] / Дмитрий Мережковский. – Режим доступа: <http://lib.rus.ec/b/140538/read#4;> 12. *Новиков И.С.* Писатель и его творчество / Иван Новиков. – М.: Сов. писатель, 1956. – 524 с.; 13. *Пахаренко В.* Українська поетика / Василь Пахаренко. – 2-ге вид., доп. – Черкаси: Відлуння-Плюс, 2002. – 320 с.; 14. *Петров Н.И.* Очерки истории украинской литературы XIX столетия / Н.И. Петров; передм. і приміт. Г. Александрової. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 479 с. – (Репринт. воспр. издания 1884 г.); 15. *Пустовойт П.Г.* И.С. Тургенев – художник слова / Петр Пустовойт. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 375 с.; 16. *Рождествен А.* Поэзия Тургенева: къ двадцатипятилѣтнюю смерти писателя-поэта / А. Рождествен. – Казань: Типо-литографія Императорскаго университета, 1908. – 19 с.; 17. *Рот Т.А.* Поэтическое наследие Тургенева: автореф. дис. на соискание уч. степени кандидата филол. наук / Т. Рот. – М., 1965. – 19 с.; 18. *Тургенев И.С.* Деревня: цикл стихотворений [Электронный ресурс] / Иван Тургенев. – Режим доступа: <http://www.world-art.ru/lyric/lyric.php?id=16543>.

Палій О.П. (Київ, Україна)

Готичний хронотоп Праги в романі Мілоша Урбана «Сім костелів»*

На прикладі роману сучасного чеського письменника Мілоша Урбана «Сім костелів» в статті досліджується трансформація канону традиційної готичної літератури в постмодерністській практиці. Особливу увагу зосереджено на готичному хронотопі Праги та на значенні категорій часу і простору для розвитку сюжету.

Ключові слова: *хронотоп, готичний роман, простір, час, постмодернізм.*

* Ця публікація стала можливою завдяки стипендії для закордонних богемістів Інституту чеської літератури АН ЧР (<http://www.ucl.cas.cz/en/international-collaboration/czech-studies-grant>).